

# Культура Истори Искусство

Район хасачен культурала ишкес, истори  
ыйтавесене халалланы каларым

Пултарулых ёченесем

Художество пултарулых ушканесем валли

## Елизавета Иванова: «Чёре яланах юрлатар»



Роза Овчинникова хайен вәрентекенне хале тө манасы: ёш пиллә пулнашан, анне пиллен чекең чөлхи төнчери чи сөнептө тө илемлө чөлхе пулнине ёнлантарнашан, «Сентэр чөнтрө» литература кружокенче Җеңпел, Иванов, Хусанкай, Ухсай, Элкер сәввисене тишкерме вәрентнешен, сава техникин жансен тытамен алла илме пулнашан. Вәрентекене – Мән Сентрты ватам шкулта чаваш чөлхипе литературине вәрентекен Елизавета Васильевна Иванова, чанахта, чунчепе те, пултарулыхе тө учитель пулмак суралнасын. Шкул колективенче ана ырал кәмләлә пулнишени, ачасемпе кирек епле йыварлару та пәр чөлхе тупма пултарнишан, чаваш чөлхине төрлө мелле атлантарма төрнешине хисеплесе. (Мән Сентэр шкуленинче чаваш чөлхине вырас шкуленин программама вәрентнине шуга илсен, педагог умне мәнлөрех йыварлаксем тухса танине ёнлантарма та кирлех мар). Чаваш

чөлхи учителә пулма Елизавета Васильевна ытларах хай ас пухнә шкулти – Канаш районенчи Анатка Татмаш шкуленин сәмәрәк сәбәцен кружокне ертсе пына Алексей Архипович Архипов тата Валера, Саша, Борис пиччешене хавхалантарнә-тәр. Лизапа Гаяймакен малтанхи сәввисене «Пионер сасси» хасатпа «Хатэр пул» журнал редакциясем хаваслах йышанна, пичтесех таны.

Ачасене вәрентесси, чанах та ёнтә, чанчан наука. Ачасем хәвән патна туртәнчәр тесен, хәвән та ача пекех пулмалла, – тет педагог. Үнан шүчепе ачасене сава астлапхе вәрентеси тесен хәвән та ямб-хорей-дактиль вәртәнләхесене профессортан кая мар пәлмелле. Пултарулых педагог, калас пулать, месләт ыйтавесене атлантарассите, астлапхе статисим сырассите тө тәрәшсах ёслеп. Юлаши вәхәтра электронлә пособисемпе ялти шкулта мәнлөрех ёслемеллине тишкерет вәл. Шупашкарты 20-меш, 37-меш, 59-меш шкулесенчи Елена Сакрмосова, Валентина Лисицына, Галина Абрамова вәрентекенсемле «Картиннәлә словарь» электронлә пособише вырас чөлхиллә шкулта таван чөлхене вәрентесси пирки ёс сырыса пәтерчес. Җаван пекех Елизавета Васильевна Г.В. Абрамова хатерлекен «Чаваш чөлхи. Вырас чөлхиллә шкулсем валли» вәрентүпес месләт комплексе көрекен көнекесене рецензилесиссе тө санә таңарсах ёслер. 2-3-меш классем валли хатерлөнен «Чаваш чөлхи» вәрентү көнекисене, сыру тетрәчесене тишкерсе ЧР Вәрентүпес сәмәрәкене политикин министерствине анлә тишкерүесем тараптәр.

«Пис-пис, палан» чаваш халых юрри тө Елизавета Васильевна Аркадий Юрьевич хүсалтхе халалланы юрә пекех түйәнать: анкаги хөррипе лартас тухнап палан төммисем хәлле тө хөн-хөрлех ларасе.

«Пурнаспа тан пырса ҹирәпән утасчә мала. Ийвәрләхсем хыңра юлччәр, ёмәтсем пурнаспаччәр. Чөрөм яланах юрлатар», – шүтлеме юратар Елизавета Васильевна. Мәнен, ҹапла пултар. Хайен шухашне ҹирәплесе педагог сөнә саввисене редакциясептәрсе тараптәр.

**Анатолий АБРАМОВ.**

Тав таватап, аттем:  
Чөвәл-чөвәл чөлхе  
Парнелерөр пире.

Таван ен сәнәрне,  
Кил сүти һашине,  
Аннен сута сәнне  
Манас сүк ёмәрне.

### Ҫуркунне

Хөллехи шур вәрман  
Вәранаты ыйхаран.  
Тук-тук-тук! улатакка  
Сас парать ав аякка.

Утаман та шәтәкә

Савранать пуль сутталла.  
Маштәр-маштәр ыйхине  
Сирчә ақа ҹуркунне.

Вәссәе кайрә вәрмана  
Сарә түмлә кәсәя.  
Печәк Алюш пайлханса  
Ырә сунчә кайәкә.

Ку-ка-ре-ку! сар автан  
Ҫуркуннешен, пәл, чунтан.  
Шәнкәр-шәнкәр юххиле  
Ҫур, кур, сүтре кимәп.

Аслә сүл та сив пәртән  
Пәнгәккәнхес тасалать.  
Кайәк юрри ян та ян,  
Манән чүнәм савәнать.

### Йала-йәркә

## Аннем

Чүрече каррине  
Ма сиретен, анне?  
Иңсете тәмсөлсө  
Эс көтөтөн пире.

Кил хушши аләкне  
Яр! үсать вәл – анне.  
Үн суралнан кунне  
Пүханатпәр киле.

Вәрөн сүлсинге  
Тәкәр ав. Құркунне.  
Эс кәлартан пире.  
Аслә ҹул хөррине.

Тав таватап, аннем,

## Чавашлаха упраса хәварас тетпәр

Чаваш хөрөсем мән ёләрене ал ёсесене пурнаспама юратна: чөнтрө, чанх-нуски сыхна, төрлө төрлөнөт. ыт. тө. Җак ырал йаласене эпир тө манаса каларас төмөстлөр. Пирен патра йөркелен «Рукодельница» кружок ку енене төрлө ёсесем туза ирттерет.

Еләкхипе халыхине танлаштарма сүк. Үн чухнекипе халыхи хөрсөн итерессем, тавракурәм тө төрлөрен. Оригин шкуленинче вәреникен хөрсөн вара шаль тутарсем сыхасипе астлапхе атлантарма шутларәц. Кашних 2-3-шер шаль тутар эрешле се сыхрә. Хашесем вәсene

юратна сынсене парнелерәс, хашесем сүтре, төприсем район центрени истории краеведени музейне пама кәмәл түрәс.

Музейре Е.В. Романова директор ертсе пыниге «Русская шаль» курав йөркелен. Җак курава пирен сәмәрәк астасен ёсесене тө тараптән. Нумаях пулмасын эпир 10-11-меш классене вәреникенсемпеси музейре пулса күртәмәр, хамәрән тата П. Мазуркинан ёсесемпеси палаштарәм, Е.А. Николаеван шәрәпана төрлөн ёсесене курса килентәмөр.

Музей ёс-хөләпә палаштарма сыхрә. Хашесем вәсene

район ҹинчен халичен пәлменнине тө сахал мар пәлмие пултартәмәр. Қунти экспонатсем пирки А.Ю. Аleshkina туллин каласа паче. Ачасене музейре пите килешрә. Палланы ҹынсене ячесене, сан ўкерчекесене курчес.

Хале шкул ачисен каникул вәхәчә. Ытти шкулесене вәреникенсемпеси тө каникул күннәсем пултин усә курма, музее килсе курма сөнене пултәтәм. Үкәнмелле пулмә.

**И. СКВОРЦОВА,  
Оринин шкуленинчи  
«Рукодельница» кружок  
ертүси.**

Культурасыр, авалләхсар малашлых ҹук

## Искусство

### Юратсан



Сәвви Игорь МАЙКОВАН.  
Музыки Меркурий ЯГУНОВАН.

Юхан шывсем инче юхаңсә  
Күн-сүл илсе ҹал күссенчен.  
Кәвәрланса чунсем ҹунассе  
Каҗхи тәнчә ытамәнчә.

Хушса юрламалли:  
Юратава савса юрләссе  
Шап-шур садри пур кайәкәсем,  
Хәлхем сапса ҹүссем пәхассә,

Танац нөр харас чөресем.  
Сүнтарасла ҹисет сүт ҹиәм,  
Сасси кайран хыңран килет.  
Ытласам мана, савниәм,  
Чуп ту тута көлләнмелле!

### Хушса юрламалли

Шүх ҹил вәрсөн пүснә таяссә  
Садри шап-шур улмуссисем,  
Малашлыха утма сөнәссе  
Пире пөрле ялан вәсем!

### Хушса юрламалли

### Пирен истори – пирен күн-сүл

## Пәлмелли, паллашмалли чылай

Кәжал Муркаш районе 65 сүл тултарни паллә турмәр. Җаван май шкул ачисем «Герой» хүсәләх территоријенчи ялсен историне ытларах тишкерсе тараптәр.

Шурча ялә Муркаш юхан шывсем салахай енче, сөвек сәртән сүрсөр пайәнчә вырнашна. Ана мәншән-ха Шурча ят панә? Еләк-авалах йөртәвра шурләхлә вырәннесе пулнә. Җаванпа сыйханна та ку ят. Хале тө шурләхлә вырнашна, икәвәрмән шүхине вырнашна. Шурләхлә сөрө вырнашнаран ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шурчапа юнашарах Күстәрек ялә вырнашна. Ана мәншән-ха Шурча ят панә? Еләк-авалах йөртәвра шурләхлә вырнашна, икәвәрмән шүхине вырнашна. Шурләхлә сөрө вырнашнаран ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе. Шуркассине күтәрән, ял ячә тө «шурләх» сәмәрән пулса кайнә. Кәнәрән сүрсөнене кашни ҹулах йывәссе палтасе.

Шуркассин